

بِسْمِ اللَّهِ

شاهنامه نگاری مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی

شاه عباس اول

با تکیه بر نسخه ۱۰۱۴ ق / ۱۶۰۵ م

نویسنده: کیشور رضری

مترجم:

مصطفی لعل شاطری

رضوی، کشور Rizvi, Kishwar	سرشناسه
شاهنامه‌نگاری مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی شاه عباس اول	عنوان و نام پدیدآور
(با تکیه بر نسخه ۱۰۱۴ ق/ ۱۶۰۵ م) نویسنده کشور رضوی؛ مترجم مصطفی لعل شاطری.	
مشهد: نی‌نگار، ۱۳۹۴.	مشخصات نشر
۱۰۴ ص: مصور.	مشخصات ظاهری
۶-۶۳-۶۴۴۷-۶۰۰-۹۷۸	شابک
فیپا	وضعیت فهرست نویسی
عنوان اصلی:	یادداشت
The Suggestive Portrait of Shah 'Abbas: Prayer and Likeness in a Safavid Shahnama.	
فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه - نقاشی‌ها، مینیاتورها و	موضوع
	رده
فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه - نسخه‌های خطی	موضوع
نقاشی ایرانی - تاریخ - ۹۰۷ - ۱۱۴۸ ق.	موضوع
شعر فارسی - قرن ۴ ق.	موضوع
نسخه‌شناسی	موضوع
لعل شاطری، مصطفی، ۱۳۶۸ - مترجم	شناسه افزوده
۳۲۱۹۷۱۵ / ۶۴۴۷ ۱۳۹۴	رده بندی کنگره
۷۴۵/۶۲۰۰۰۵	رده بندی دیویی
۱۰۰۰۰۶۰۸	شماره کتابشناسی ملی

انتشارات نی‌نگار

دفتر انتشارات: مشهد، خیابان آبکوه ۷ - دانشسرای عالی - شماره ۹۰
تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵ دورنگار: ۰۱۱-۳۷۲۵۱۳۰۲

شاهنامه‌نگاری مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی شاه عباس اول

مصطفی لعل شاطری

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: دقت

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۶-۶۳-۶۴۴۷-۶۰۰-۹۷۸

فهرست مطالب

۵	یادداشت مترجم
۹	شاهنامه نگاری در عصر شاه عباس
۲۲	شرح مفهوم تاریخی نسخه ۱۰۱۴ق/۱۶۰۵م
۲۸	پیکرنگاری ناز و دلت
۵۰	قهرمان توبه کار
۸۳	تصویر شاه
۱۰۲	یادداشت پایانی نویسنده

یادداشت مترجم

بزرگداشت آثار و مفاخر فرهنگی میهن اسلامی و معرفی این گنجینه‌های سرشار و گرانمایه جامعه، وظیفه و بلکه رسالتی است که بر عهده تمامی دلبستگان به فکر، فرهنگ، ادب و به ویژه سیاست گذاران و دست اندرکاران امور فرهنگی نهاد شده است و در شرایط و موقعیت امروز، بیش از هر زمان دیگر محسوس می‌یابد. در این میان شاهنامه فردوسی اثری محسوب می‌گردد که فراتر از حیات خود به عنوان یک متن و یک شاهکار ادبی واحد، خود به مثابه یک جریان، در طول هزاران سال زندگی در کانون فرهنگ و اندیشه جامعه ایرانی، خاستگاه خلق آثار ادبی و هنری، سنت‌های فرهنگی و سبک‌های متفاوتی از اخلاق، عرف و اندیشه‌های جمعی می‌باشد که در قلمروی شناخت این همه، همچنان تحقیقات درخزری انجام نشده است. طبیعتاً پژوهش‌های آینده پیرامون شاهنامه، به نسبت تلاش‌های قدما که بیشتر متوجه متن اثر و خاستگاه آن بوده است، این حوزه‌های جدید را مورد نظر قرار خواهد داد تا جایگاه این شاهکار هنری در شکل‌گیری تاریخ

هویت ایرانی بیشتر شناخته شود. بر این اساس یکی از حوزه‌های مورد نظر، بهره‌گیر از مضامین شاهنامه با تکیه بر تصاویر، برای نشان دادن عقاید باورها به ویژه از سوی شاهان حاکم بر این - صفویه - بوده است.

با دستیابی شاه‌عباس اول در ۹۹۶ق/ ۱۵۸۸م. به حکومت، نگارگری ایران که پیشینه بابتاکی را از عهد تیموری و اوایل صفوی پشت سر داشت، در وجه ترقی سیر می‌کرد و نگارگران شیرین‌کار و توانا در تنوع بخشیدن به کارهای خود را ابداع شده‌های تازه و تکامل بخش، همچنان راه جویی و رهایی می‌کردند. پس از آنکه بنابر تصمیم شاه‌عباس، پایتخت ایران از تهریز به اصفهان منتقل شد، عده‌ای از نگارگران دربار صفوی نیز به اصفهان کوچیدند و در این شهر هنر خرد به پدید آوردن نگاره‌های ارزنده در حوزه شاهنامه‌نگاری همت گماشتند؛ سلیقه‌های تازه‌ای که با پاسداری از اصالت فن، این نقاشان توانمند همچون شاه‌عباس، صادقی بیک، معین مصور و غیره در آفریدن آثار بدیع از خود به ظهور رسانند و تغییراتی که در صحنه‌پردازی و رنگ‌آمیزی و چهره‌نگاری و توجه به اثار تک‌برگ و چند برگ به وجود آوردند، سبک تازه‌ای را به معرض نمایش آورد که با مکتب‌های پیش از آن تفاوت داشت و به نام «مکتب اصفهان» شهرت یافت.

از ویژگی‌های این سبک در چهره‌نگاری شاهنامه، نزدیک شدن آن به شییه‌سازی است که در مجلس آرای توجیه برانگیز و خوشایند است. در این

مکتب، نقاشی ایران از تاثیر سبک چینی تا حد قابل توجهی دامن فراچید و چهره‌ها و مناظر به واقعیت نزدیک‌تر شد و رنگ‌ها به ملایمت و ماتی گرایید. اما یکی از ویژگی‌های برجسته این مکتب در تصویر پردازی شاهنامه (به ویژه نسخه ۱۰۱۴ق/۱۶۰۵م) متأثر بودن از قدرت وقت، در راستای نشان دادن ویژگی‌های شاه بوده است. چنانکه دکتر کیشور رضوی، دانشیار گروه هنر و معماری اسلامی دانشگاه یاله امریکا و نویسنده کتاب:

The Safavid Dynastic Shrine: Architecture, Religion and Power in Early Modern Iran (London: British Institute for Persian Studies, I. B. Tauris, 2011)

به طور بسیار دقیق به این موضوع پرداخته است.

اثر پیش رو، ترجمه پروفسور دکتر کیشور رضوی، منتشره در بولتن هنر می‌باشد:

"The Suggestive Portrait of Shah 'Abbas: Prayer and Likeness in a Safavid Shahname". *The Art Bulletin*, Vol 94, Pp 226-250.

در این مقاله محقق با بهره گیری از شاهنامه نسخه ۱۰۱۴ق/۱۶۰۵م. موجود در کتابخانه دولتی برلین، به بررسی تأثیر ویژگی‌های فردی و ایدئولوژی شاه عباس اول بر روند مصور سازی داستانی‌های شاهنامه، به ویژه در سه ماجرای، کیکاوس، گرشاسب و تولد و مرگ رستم پرداخته است. یافته‌های وی حاکی از این امر است، که هنرمندان پدیدآور این نسخه تا حد

بسیار زیاد در آثار خود به بیان مسائل مورد توجه روز نظر داشته و واقع گرایي را سرلوحه کار خود قرار داده اند.

مشهد مقدس

مصطفی لعل شاطری

(پژوهشگر هنر و کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی)

E-mail: mostafa.shateri@yahoo.com

Tel: ۰۹۱۵۴۳۸۲۱۴۳

www.ketab.ir